

نمایه

تبلیغ عملی

نمایه

سیدعباس میری

نمایه

اگر زبان گفتار و نوشتار با عمل و باور همراه شود، تمامی انتظارات را برآورده می‌سازد. زیرا گفتاری که از دل برخیزد لاجرم بر دل نشیند. از این روی در اسلام بیشترین سهم در تأثیر و نفوذ پیام شنونده به عمل و باور مبلغ بستگی دارد. این نوشتار کوتاه بر آن است، نقش عمل پیام‌رسان را در تأثیر و نفوذ پیام در گیرندگان نشان دهد.

جایگاه بلند تبلیغ عملی

در تبلیغ، روش‌ها و شیوه‌های گوناگونی وجود دارد که مبلغ باید به همه آن روش‌ها آشنا باشد. روش‌های تبلیغ در جوامع با تغییر فرهنگ و ارزش‌های حاکم بر جامعه قابل تغییر و جابجایی است. با تحول شرایط خود به خود روش‌های تبلیغی نیز دچار دگرگونی می‌شود. یگانه روشی که همیشه ثابت و بی‌تغییر بوده و همواره در تحکیم ارزش‌های دینی و اجتماعی حرف اول را می‌زند، روش تبلیغ عملی است. چیزی که انبیاء و

ارسال پیام دین به توده مردم از راه‌های گوناگون امکان‌پذیر است. به ویژه در زمان حاضر، که عصر ارتباطات نام گرفته و ابزار سمعی و بصری، نوشتاری شنیداری، گفتاری و... در خدمت تبلیغات قرار دارد، ولی تمامی این راه‌ها تنها یک روی سگه در امر تبلیغات را نشان می‌دهد. روی دیگر آن که سهم بیشتری در نفوذ و تأثیر در مخاطبان دارد، تبلیغ با زبان رفتار و کردار و پیشگامی در عمل است. که بیشترین نقش را در سازندگی فرد و جامعه دارد؛ چیزی که در عرصه تبلیغات جهانی شناخته شده نیست.

امروزه در روان‌شناسی اجتماعی صاحب‌نظران بر این باورند که در شیوه پیام‌رسانی هیچ روشی جای برخورد چهره به چهره و ارتباط گفتاری را نمی‌گیرد. ولی گفتار و شنیدار تنها برای ابلاغ و نفوذ و تأثیر پیام کافی نیست، هنگامی پیام در شنونده تأثیر ژرف می‌گذارد، که پیام‌رسان به محتوای پیام باور داشته و بدان جامعه عمل بپوشد.

◆ امروزه در روان شناسی اجتماعی

صاحب نظران بر این باورند که در شیوه

پیام رسانی هیچ روشی جای برخورد چهره به

چهره و ارتباط گفتاری را نمی گیرد. ولی گفتار و

شنیدار تنها برای ابلاغ و نفوذ و تاثیر پیام کافی

نیست، هنگامی پیام در شنونده تاثیر ژرف

می گذارد. که پیام رسان به محتوای پیام باور

داشته و بدان جامه عمل بپوشد.

کژ راه خواهد کشاند.

امام خمینی «ره» مهمترین نقش در تبلیغ موفق و موثر را به
مهدب بودن مبلغ می داد.

«... کسانی که... داوطلب آمده اند و وارد سنخ روحانیون و
خطبا شده اند. باید خودشان را تهذیب کنند و خودشان را با
اخلاق اسلامی تطبیق دهند. عامل به احکام اسلام باشند... تا
حرف هایشان در مردم تاثیر کند»^۲

اثر تبلیغ در مخاطب، پیوند مستقیم، دقیق و ژرف با
پیام رسان دارد. اگر پیام رسان، عالم، عامل، مهدب و خودساخته
باشد، پیامش در جان ها و قلب ها جای می گیرد. زیرا سخنی که
از قلب برآید ناگزیر بر قلب نشیند امام راحل «ره» با بیانی شیوا
از این مطلب این گونه پرده برافشاند:

«قیمت حرف در نظر انسان به قدر قیمت صاحب حرف
است. و این جبلت و فطرت در نوع بشر هست که حرف هر چه
درست باشد. انسان وقتی از کسی که در نظر او ارج ندارد،

پیشوایان دین بدان از سایر روش ها مانند: گفتار، نگارش، تحلیل
علمی و استدلال و حکمت و... بشیتر اهمیت می داده اند. این
روش را که می توان تحت عنوان روش الگویی و تبلیغ
غیرمستقیم یاد کرد. چیزی است که قرآن بر آن تاکید دارد. و
همگان را به پیروی از رفتار عملی و سیره عملی پیامبر(ص)
فراخوانده است: لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه
امروزه در تبلیغات جهانی روش تبلیغ غیرمستقیم پر قدرت
ترین روش ها به شمار می آید.

ابزار نفوذ پیام در مخاطب

در اسلام تبلیغ تنها رساندن پیام به هر شکل و بیان به گوش
مخاطب نیست بلکه افزون بر آن به مراحل فراتری نظر دارد. و
آن دگر دینی و تحول در دل و جان پیام گیرنده است. اثرگذاری
و نفوذ در مخاطبان از راز و رمزهایی برخوردار است که با
بکارگیری آنها مبلغ قادر خواهد بود پیام خود را در قلب مردم
جای دهد برخی اهمر هایی که در تاثیر ژرف پیام در شنونده
کابرد دارد به شرح زیر است:

۱. نفس مهذب

اسلام به نیازهای معنوی انسان ها توجه ویژه دارد. هدف
اصلی از رسالت پیامبران و تعالیم آسمانی خودسازی و تهذیب
نفس بوده است. همه گروندگان به آیین و مکتب وحی وظیفه
دارند. با بهره گیری از آموزه های دین در جهت خودسازی کام
بردارند. به ویژه کسانی که راهنما و هدایتگر مردم و مروج
ارزش های دینی هستند باید در این راه تلاش بیشتری از خود
نشان دهند. زیرا سرمایه اصلی و ابزار مهم پیام رسانان و راز
و رمز موفقیت آنان در تهذیب و تزکیه خودشان نهفته است.
اگر مبلغ نتواند خوبیهای ناپسند و پلیدی ها را از خود بزدايد
نه تنها گفتار او در مردم اثر نخواهد گذاشت که دیگران راهم به

◆ در تبلیغ، روش ها و شیوه های گوناگونی وجود دارد که مبلغ باید به همه آن

روش ها آشنا باشد. روش های تبلیغ در جوامع با تغییر فرهنگ و ارزش های حاکم بر

جامعه قابل تغییر و جابجایی است. با تحول شرایط خود به خود روش های تبلیغی نیز

دچار دگرگونی می شود. یگانه روشی که همیشه ثابت و بی تغییر بوده و همواره در

تحکیم ارزش های دینی و اجتماعی حرف اول را می زند. روش تبلیغ عملی است. چیزی

که انبیاء و پیشوایان دین بدان از سایر روش ها مانند: گفتار، نگارش، تحلیل علمی و

استدلال و حکمت و... بشیتر اهمیت می داده اند.

◆ شاید بتوان گفت بخشی از ریشه های ناهنجاری ها و رواج رفتارهای ناپسند و... در افراد

مسلمان در عمل نکردن مبلغان دین به گفته هایشان باشد،

زیرا بر اساس آموزه های راستین اسلام، گفتار ناهمخوان با کردار موعظه گران، آر ویرانگر

دارد و مردم را به کارهای خلاف جری می کند.

بسیار بلند، پرجاذبه و زیبا می گوید، سخن از دنیای بدون ستم و بهره گیری های ناروا، دنیای راستی ها، درستی ها، چشم بستن از دخارف دنیا، رسیدگی به بی نوایان و درماندگان و... می زند، مردم انتظار دارند در زندگی او به گونه ای سمبلیک دنیای بزرگی را که توصیف می کند ببینند. و از جامعه آرمانی

شنید در روح او تأثیر ندارد...»^۲

۲. همگامی با محرومان (ساده زیستی)

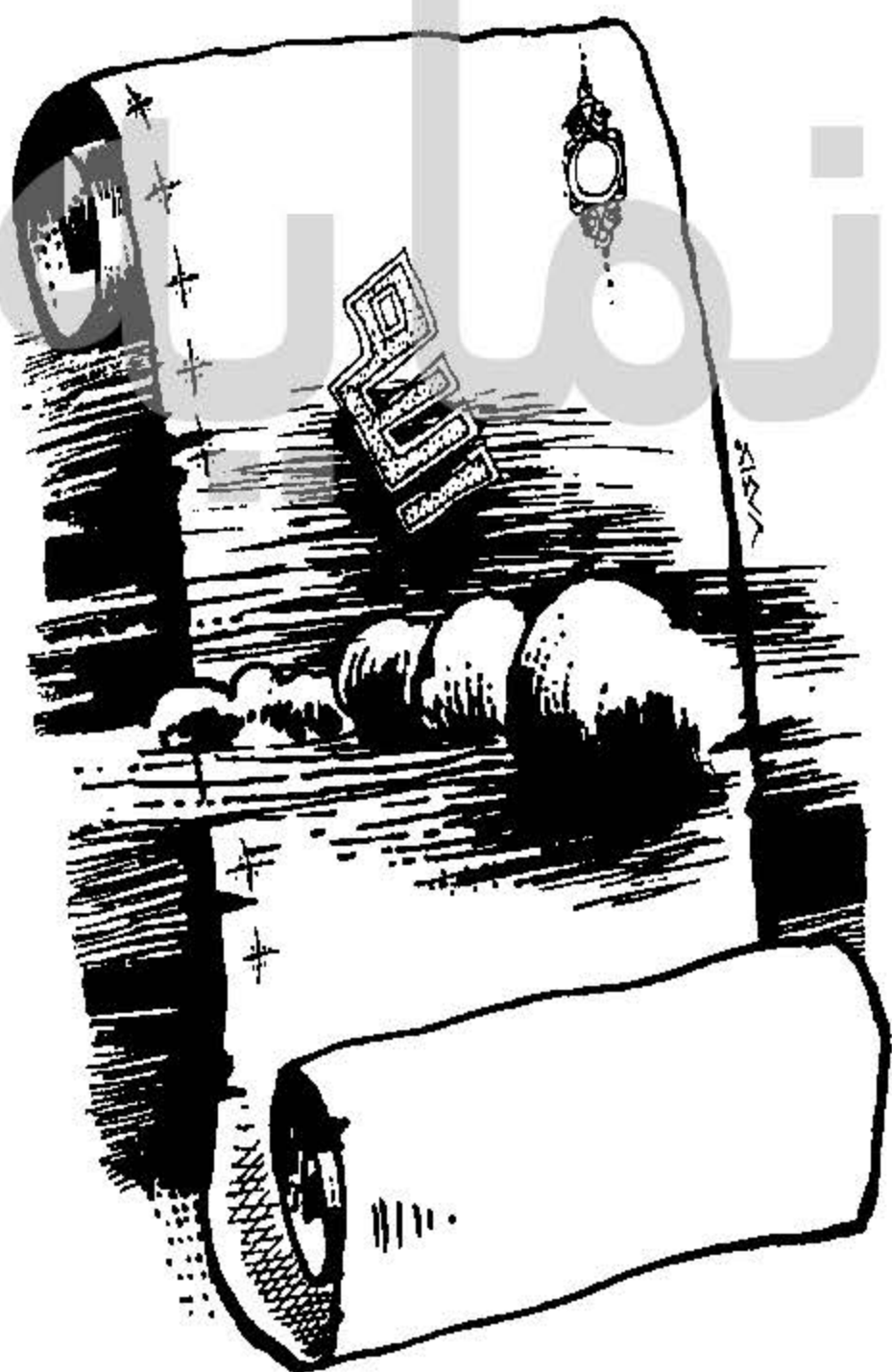
ساده زیستی و همراهی با مردم جامعه، از خصایص ممتاز پیامبر بوده، او هزینه زندگی خود را با کار و تلاش به دست می آورد با مردم همراه و غمگسار آنان بود. با مردم چنان زیست که توانست قلب ها را به تسخیر خود در آورد و پیام او به جان انسان های شیفته بنشیند و دل های سخت و بی عاطفه را نرم و لطیف سازد. مبلغان دین که الگوی آنان پیامبر است اگر بخواهند پیام او را به گوش مردم برسانند و آنان را به سوی حق دعوت کنند باید در زندگی شخصی خود به گونه ای رفتار نمایند که بتوانند از زبان مردم محروم، بی نوا، و قشر آسیب پذیر سخن بگویند. کسی که در رفاه و ناز و نعمت بسر می برد، نمی تواند درک درستی از گرفتاری ها، نداری ها، سوء تغذیه و... محرومان داشته باشد و در نتیجه نمی تواند سخن گوی آنان باشد و از ارزش های اسلامی هواداری کند.

امام راحل «ره» در بیانی پیامبرگونه می فرماید: نمی شود با زندگی اشرافی و مصرفی از ارزش های اسلامی سخن گفت: «... اگر می خواهید بی خوف و هراس در مقابل باطل بایستید و از حق دفاع کنید... پیام رسانان دین، عالمان و روحانیون اگر زندگی پر زرق و برقی داشته باشند... نه تبلیغ آنان به این سروضع و دبدبه و کبکبه اثر دارد. بلکه خود به خود چنین افرادی در جامعه سبب بدبینی مردم و انحراف آنان از دین می شود. امام خمینی می فرماید:

«این طبقه ای که می خواهند مردم را ارشاد کنند... شمایی که مردم را تحذیر از دنیا می کنید، اگر خدای نخواست خودتان توجه تان به دنیا باشد و حریص بر دنیا، مردم دیگر از شما پاور نمی کنند بلکه انحراف از آنان پیدا می شود.»^۳

۳. همخوانی گفتار با کردار

در رساندن پیام وحی به مردم رفتار و کردار پیام رسان نقش اساسی دارد. مردم همه گوش و چشم می شوند تا پس از شنیدن سخن گوینده رفتار او را بنگرند. کسی که حرف های

◆ کسی که ادعای هدایت و ارشاد مردم و جامعه را دارد. نخست خودش باید هدایت یافته باشد. فردی که در بهره‌وری از ارزش‌های مکتبی آداب و اخلاق انسانی در ردیف سایر انسان‌ها و چه بسا دارای کاستی و نقاط ضعف است و همان ضد ارزش‌هایی که در صدد زدودن آنها است، در خود او وجود دارد چنین فردی باید ابتدا نقاط ضعف را از خود دور سازد، سپس به ارشاد دیگران همت گمارد.

نمی‌انگیزم مگر پیش از شما خود بدان عمل کرده باشم و شما را از گناهی باز نمی‌دارم. مگر این که خود پیش از شما از آن پروا کرده باشم».

بدون تردید نقش رفتار در دگرگونی و ساختن انسان‌های برجسته و ممتاز و گسترش نیکی و صلاح در جامعه و ژرفا بخشیدن به معنویات بیش از زبان است و زبان عملی بسیار کارآمدتر از زبان گفتاری است. بدین جهت در تعالیم و آموزه‌های دینی روی دعوت مردم به خیر، سعادت بازبان عمل تأکید شده و قرآن را از دعوت گفتاری برتر شمرده‌اند:

«... کونوا دعاه الناس بغير السننکم لیروا منکم الورع و الاجتهاد والصلوه و الخیر فان ذلک داعی...»^۲

که ترسیم‌گر آن است در زندگی، رفتار، کردار، برخورد، حشر و نشر، گفتار، نشست و برخاست او پرتوی را احساس کنند. مردم می‌خواهند ببینند خود این پیام‌رسان، در این میدان زیبایی که بیان و ترسیم نموده چسان رفتار می‌کند و گاه حتی او را می‌آزمایند!

مبلغ دین، باید در رفتار، خود عامل به پیام وحی باشد و آنچه برای مردم باز می‌گوید پیش از آن، جامعه عمل پوشانده باشد. و از ژرفای وجود آنچه می‌گوید باور داشته باشد. اگر چنین شد مردم در اطرافش گرد می‌آیند. به او اعتماد می‌ورزند. از سویی پیام‌رسان با این کار می‌فهماند آنچه می‌گوید، پیاده شدنی است و چنان دور از دسترس نیست که نشود به آن دست یافت.

شاید بتوان گفت بخشی از ریشه‌های ناهنجاری‌ها و رواج رفتارهای ناپسند و... در افراد مسلمان در عمل نکردن مبلغان دین به گفته‌هایشان باشد. زیرا بر اساس آموزه‌های راستین اسلام، گفتار ناهمخوان با کردار موعظه‌گران، اثر ویرانگر دارد و مردم را به کارهای خلاف جری می‌کند.

«... ان العالم اذا لم يعمل بعلمه زلت موعظته عن القلوب»^۳
(هرگاه عالم به علم خود عمل نکند، پند و اندرز او در دل‌ها نمی‌ماند). پیشوایان دین همواره بر این باور بوده‌اند تا مطلبی را خود بدان جامعه عمل نپوشانده‌اند، عمل به آن را از دیگران نخواهند، علی (ع) می‌فرماید:

«والله ما احکم علی طاعة الا و اسبقکم الیها و لانهاکم عن معصیه الا اتنا می قبلکم عنها...»^۴
ای مردم! به خدا سوگند شما را به پیروی از دستوری بر

◆ در رساندن پیام وحی به مردم رفتار و کردار پیام‌رسان نقش اساسی دارد. مردم همه گوش و چشم می‌شوند تا پس از شنیدن سخن گوینده رفتار او را بنگرند. کسی که حرف‌های بسیار بلند، پرجاذبه و زیبا می‌گوید، سخن از دنیای بدون ستم و بهره‌گیری‌های ناروا، دنیای راستی‌ها، درستی‌ها، چشم بستن از ذخارف دنیا، رسیدگی به بی‌نویان و درماندگان و... می‌زند، مردم انتظار دارند در زندگی او به گونه‌ای سمبلیک دنیای بزرگی را که توصیف می‌کند ببینند. و از جامعه آرمانی که ترسیم‌گر آن است در زندگی، رفتار، کردار، برخورد، حشر و نشر، گفتار، نشست و برخاست او پرتوی را احساس کنند. مردم می‌خواهند ببینند خود این پیام‌رسان، در این میدان زیبایی که بیان و ترسیم نموده چسان رفتار می‌کند و گاه حتی او را می‌آزمایند!

استانی زندگی کند، همان وجود او باعث تهذیب و هدایت مردم آن سامان می‌گردد، اگرچه لفظاً، تبلیغ و ارشاد نکنند...»^۱
بارها امام راحل روی این مطلب تأکید داشتند که دانشور پرهیزگار و عامل اگر در منطقه‌ای باشد، پرتو نورانیت او محیط اطرافش را روشن خواهد کرد، و مردم از شعاع نورانیت و معنویت و معرفت او بهره‌مند خواهند شد. اگر چه لب به سخن نگشاید و اهل پند و اندرز زبانی نباشد.

«... اگر در یک جامعه‌ای، در یک شهری چند نفر ملای متوجه دیانت عاقل و عامل به علم خودش باشد لازم نیست موعظه کند اصلاً خود وجود او موعظه است...»^۲

در نگاهی گذرا به زندگانی انسان‌های مفید بر می‌آید تاکنون دانشورانی در تعالی بخشیدن به بنیه معنوی و اصلاح و آبادانی جامعه نقش مؤثر داشته‌اند که در بکارگیری آموخته‌ها و دانش خود در عمل توفیق یافته‌اند، و توانسته‌اند ابتدا گلیم خود را از آب بکشند، امام راحل در تأیید این مطلب می‌فرمایند:
«... من اکثر موفقیت‌های روحانیت و نفوذ آنان را در جوامع اسلامی در ارزش عملی و زهد آنان می‌دانم...»^۳

۴. پیشگامی در رفتار

کسی که ادعای هدایت و ارشاد مردم و جامعه را دارد، نخست خودش باید هدایت یافته باشد، فردی که در بهره‌وری از ارزش‌های مکتبی آداب و اخلاق انسانی در ردیف سایر انسان‌ها و چه بسا دارای کاستی و نقاط ضعف است و همان ضد ارزش‌هایی که در صدد زدودن آنها است، در خود او وجود دارد چنین فردی باید ابتدا نقاط ضعف را از خود دور سازد، سپس به ارشاد دیگران همت گمارد.

وغيّر تقی یا مّر الناس بالتقی

طیب یدّوی الناس و هو علی

کسی که طعم تقوا را نجشیده اگر مردم را به تقوا دعوت کند، مانند طبیعی خواهد بود که مردم را درمان کند ولی خودش مریض باشد.

بر این اساس کسی که از ارزش‌های دینی سخن می‌گوید و مروج آن است اگر خود از دالان تقوی و پرهیزکاری و عینیت بخشیدن به آموزه‌های معنوی در درون خود بهره‌ای نبرده باشد، نخواهد توانست مردم را به ارزش‌های معنوی دعوت نماید.

پیشوایان دین پیشگامی پیام‌رسان را در عمل به دستورات دینی مهمترین شرط تبلیغ مؤثر و سودمند دانسته‌اند و برآنند که مبلغ دین تا دستوری را خود بدان عمل نکرده باشد و یاز از کار زشت و ناپسند خود دوری نگزیده و به آداب و رفتار نیکو خود مؤدب نشده باشد، دیگران را به سمع آن نخواند.

علی(ع) فرمود: به خدا سوگند، من شما را به هیچ کاری

«... به جز زبان‌تان مردم را به حق بخوانید. تا پرهیزکاری، تلاش، نماز و نیکوکاری را از شما ببینند. این دعوت به حق است.»

از این روی پیشوایان دین تبلیغ با عمل را کارترین وسیله برای ترویج ارزش‌های مکتبی دانسته و بر آن تأکید فراوان داشته‌اند.

امام راحل «ره» نیز همواره بیت‌الغزل سخنانش این بود که مبلغ ابتدا باید آموزه‌های دین را در عمل و زندگی خود پیاده کند و ربّانی شود سپس دیگران را به ارزش‌های دین دعوت کند و می‌فرمود:

«شما خودتان کتاب و سنت بشوید. یعنی کتاب و سنت عملی، روحانی، باید طوری باشد که مردم وقتی او را دیدند به یاد رسول خدا(ص) بیفتند...»^۴

امام راحل «ره» درباره تبلیغ دین به نکته ظریفی اشاره می‌کند و آن تبلیغ بدون سخن است.

«... اگر عالم (با) ورع و درستکاری در یک جامعه، یا شهر و

◆ پیشوایان دین پیشگامی پیام رسان را در

عمل به دستورات دینی مهمترین شرط تبلیغ

موثر و سودمند دانسته‌اند و برآنند که مبلغ

دین تا دستوری را خود بدان عمل نکرده باشد

و یاز از کار زشت و ناپسند خود دوری نگزیده

و به آداب و رفتار نیکو خود مودب نشده باشد.

دیگران را به سمت آن خواند.

تأثیر مثبت نخواهد داشت و بر درجات معنوی او نخواهد افزود. بلکه در شمار کسانی که آموزه‌های دین را سبک شمرده و مورد استهزاء قرار داده محسوب خواهد شد. و در نتیجه بهره‌ای جز دوری روز افزون از مقام قرب الهی نصیب او نخواهد شد. زیرا تکرار مطالب و بهره‌نگرفتن از آن در جهت ارتقاء معنوی و خودسازی موجب قساوت قلب و دوری از رحمت الهی می‌گردد.

«ان العالم اذا لم يعمل بعلمه لم یزد صاحبه الا کفراً ولم یزد من الله الا بعداً...»^{۱۴}

اگر عالمی به دانش خود عمل نکند. آن علم نتیجه‌ای جز کفر برای صاحبش به جا نخواهد گذاشت. و جز بر دوری از خدا نخواهد افزود.

عالمی که دانش خویش به کار نگرفته ولی مردم را به اعمال نیک دعوت می‌کند. از دیدگاه پیشوایان دین به تیراندازی شبیه است که بدون کمال و ابزار تیراندازی تیر بیندازد. در این صورت تبلیغ نه تنها برای خودش ثمری ندارد. چه بسا برای مردم هم نتیجه بخش نخواهد بود.

پیامبر(ص) می‌فرماید:

«... یا اباذر مثل الذی یدعُ بغير عمل. کمثل الذی یرمی بلاوتر...»^{۱۵}

بنابراین پیام‌رسانی که به گفته و رهنمودها و آموزه‌هایی که مردم را بدان می‌خواند عمل نکند پیام او اثر سودمندی نخواهد داشت.

تبلیغ بدون عمل؛ حسرت آخرت

دانشوری که به دانش و باورهایی که برای بهره‌وری مردم ارایه می‌دهد. جامه عمل نپوشد. نه تنها در دنیا از چشم مردم می‌افتد. و مردم از دانش او بهره نمی‌برند. و سختش خریدار ندارد بلکه در سرای دیگر. نیز از آنچه خداوند برای دانشمندان

فرمان ندادم مگر آن که پیش از آن خودم آن را به کار بستم. از هیچ چیز شمارا منع نکردم جز آن که پیش از آن که شمارا نهی کنم خودم از آن دوری کردم... آن کس که خود را در مقام امامت و رهبری مردم قرار می‌دهد. نخست خود باید دستورات را اجرا گیرد سپس به مردم بیاموزد. معلم و مربی خویشتن بودن پیش از دیگران شایسته اکرام و احترام است.^{۱۶}

عمل پیام رسان باعث اطمینان

برخی مطالب در عین حال که از نظر علمی تبیین منطقی و روشن دارد باز انسان در درون و باطن احساس نیاز به عینیت یافتن آن پیدا می‌کند. تا نتیجه را محک بزند و درجه اطمینان و یقین او بیشتر گردد. گویا دستگاه ادراک و تعقل تنها به تیوری‌های ذهنی قانع نمی‌گردد. به ویژه نسل جوان این گونه‌اند که در پذیرش مفاهیم و ارزش‌ها بیشتر روی عمل طرفداران سخن و مدعیان حساب می‌کنند تا محتوای پیام. قرآن کریم نیز از پیروان حق خواسته است. همگام با بیان و سخن حق بدان جامه عمل نیز ببوشند. آن گونه نباشد که دیگران را به سوی کردار نیک، رفتار پسندیده بخوانند ولی در خود آنان نشانه‌ای از رفتار پسندیده نباشد.

بر این اساس خداوند در قرآن کریم مهمترین و موفق‌ترین دعوت کننده مردم به سوی ارزش‌های دینی. کسی می‌داند که رفتارش. گفتارش را تصدیق کند.

«... وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا...»^{۱۷}

چه کسی گفتارش بهتر است. از آن کسی که دعوت به سوی خدا نماید و عمل صالح انجام دهد.

به همان نسبت که رفتار نیک و جامه عمل پوشیدن مبلغ به تعالیم دینی در روحیه مردم اثر سازنده دارد و مورد ترغیب خداوند و اولیاء الهی است. عمل و کردار ناهماهنگ با گفتار مبلغ نیز در اندیشه‌های مردم تأثیر منفی خواهد گذاشت بدین جهت خداوند مبلغان بدون عمل را مورد نکوهش قرار داده می‌فرماید:

«أما مرون الناس بالبرّ و تنسون انفسکم و انتم تتلون الکتاب افلا تعقلون»

آیا مردم را به نیکی فرمان می‌دهید و خودتان را از یاد برده‌اید درحالی که کتاب الهی را تلاوت می‌کنید. آیا خرد نمی‌ورزید.

در آیه دیگر از برانگیخته شدن خشم و غضب الهی نسبت به کسانی که سخن می‌گویند و بدان جامه عمل نمی‌پوشند یاد می‌کند.^{۱۸}

تبلیغ بدون عمل باعث دوری از خدا

پیام‌رسان دین اگر به محتوای پیام خود باور و اعتقاد نداشته باشد و در عمل آن را بکار نگیرد. تبلیغ او نه تنها برای او

◆ یکی از تفاوت‌های اساسی بیان مکتب انبیاء

با فلاسفه و حکما این است که حکما و فلاسفه

میدان‌دار تئوری و نظر و آموزش هستند،

آموزه‌های فلسفی و حکمی را به وسیله زبان

انتقال می‌دهند و بیشتر با اداری و قوه عاقله

انسان‌ها سروکار دارند. اما انبیاء الهی و

پیشوایان دین آموزه‌های آسمانی را پیش از آن

که به دیگران بیاموزند و انسان‌ها را به سوی آن

بخوانند. خود بدان جامه عمل می‌پوشند.

از اجر و پاداش مقرر کرده محروم خواهد بود. و جز حسرت نسبت به کسانی که به پند و اندرزهای او به بهشت می‌روند چیزی نصیب او نخواهد شد.

«... اشد الناس حسره يوم القيامة من وصف عدلهم عمل

بغیره»^{۱۸}

حسرت‌بارترین مردم در قیامت کسی است. که درباره عدالت و نیک رفتاری سخن می‌گفته و برخلاف آن عمل می‌کرده است.

واگرایی گفتار و رفتار مشکل امروز

مهمترین گرفتاری بشر در طول تاریخ این بوده است که رهبرانی بر آنها مسلط بوده‌اند که میان گفتار و کردارشان شکاف‌های عمیق و ژرف وجود داشته است. از جمله:

«هیترلر وقتی در سال ۱۹۳۸ میلادی به «آنشلوس» یعنی به الحاق اتریش به آلمان دست زد گفت می‌خواهد. دو ملت هم نژاد و هم فرهنگ را متحد سازد درحالی‌که بیشتر در اندیشه انتقام ناکامی‌های خود در وین در ایام جوانی و ولگردی و گرسنگی و بینوایی و مردود شدن در امتحان ورودی آکادمی هنرهای زیبا در سال ۱۹۰۷ میلادی می‌بود.»^{۱۹}

از نامداران عصر جدید. کسانی که سخنان آنان که با کرات آنان کاملاً متناقض است بسیار شنیده شده از جمله: «ولتر» حکیم، نویسنده فرانسوی می‌گوید:

«من با آنچه شما می‌گویید کاملاً مخالفم اما تا پای جان دفاع خواهم کرد. که شما حق داشته باشید آن را بگویید...»^{۲۰}

در هر حال در سرگذشت انسان و جوامع بشری گفتارهای فراوان می‌توان یافت که با عمل و صداقت همراه نیست. از همین جا تفاوت اساسی میان پیام‌رسانان دین و مبلغان مکاتب و فرهنگ‌ها. تیوری‌های اندیشه‌های بشری هویدا می‌گردد.

تمایز بین انبیاء: فلاسفه و حکما

یکی از تفاوت‌های اساسی بیان مکتب انبیاء با فلاسفه و حکما این است که حکما و فلاسفه میدان‌دار تیوری و نظر و آموزش هستند. آموزه‌های فلسفی و حکمی را به وسیله زبان انتقال

◆ در اسلام تبلیغ تنها رساندن پیام به هر شکل و بیان به گوش مخاطب نیست بلکه افزون بر آن به مراحل فراتری نظر دارد. و آن دگرذیسی و تحول در دل و جان پیام گیرنده است. اثرگذاری و نفوذ در مخاطبان از راز و رمزهایی برخوردار است که با بکارگیری آنها مبلغ قادر خواهد بود پیام خود را در قلب مردم جای دهد.

می دهند و بیشتر با ادراک و قوه عاقله انسان ها سروکار دارند. اما انبیاء الهی و پیشوایان دین آموزه های آسمانی را پیش از آن که به دیگران بیاموزند و انسان ها را به سوی آن بخوانند. خود بدان جامه عمل می پوشند. و خود به عنوان تجسم یافته مکتب و ارزش های دینی در جامعه ظاهر می گردند. بدین جهت تا اعماق روح بشر نفوذ می نمایند. قلب و احساس مردم را به تصرف خود در می آورند. زیرا سخن از زبان بیرون می آید و از گوش می گذرد. ولی سخنی که در عمل تجسم یافته باشد موج و انعکاس عمیق در روح و روان دیگران پدید می آورد و با عمل و رفتار مهر صحت و درستی بر گفتار می زند. اولیاء خدا از این اهرم برای ترویج دین بهره برده اند. خودشان پیش از اینکه مردم را به انجام کارهای نیک و پسندیده دعوت کنند و از امور ناپسند نهی کنند. خود پیشگام انجام امور خیر و نیک بوده و از زشتی ها پرهیز می نموده اند. این سیره و روش رسولان الهی بوده است.

«... ما آرید ان اختلفکم الی ما انها کم عنه ان ارید الا اصلاح ما استطعت»^۱

(من هرگز نمی خواهم چیزی که شما را از آن باز می دارم مرتکب شوم. من جز اصلاح (تا آنجا که توانایی دارم) نمی خواهم.)

دعوت با عمل، پیام امام صادق (ع)

گروهی از مردم کوفه مدتی در شهر مدینه اقامت گزیدند. در این مدت خدمت امام صادق (ع) رسیده و از سخنان حکیمانه ایشان بهره می بردند. به هنگام عزیمت به سوی وطن برای خداحافظی به محضر ایشان رسیدند. یکی از آنان گفت: ای فرزند پیامبر (ص) به ما سخنی که همواره ما را نفع رساند بیاموز حضرت فرمود:

«علیکم بتقوی الله والعمل بطاعته و اجتناب معاصیه و اداء الامانه لمن ایتکم و حسن الصحابه لمن صحبوه و ان تکنوا دعاه صامتین...»

از خدا پرور داشته باشید و به دستوراتش عمل کنید. گرد گناه نگردید، هر کس به شما امانتی سپرد به او برگردانید. با کسانی برخورد دارید رفتار خوش داشته باشید و در حال

سکوت مردم را به سوی حق دعوت کنید و تبلیغ نمایید. عرض کردند چگونه ممکن است. انسان خاموش تبلیغ کند؟! فرمود: به این که به آنچه دستور داده ایم عمل کنید. از گناهان دوری نمایید به راستی و درستی و امانت داری با مردم رفتار کنید. امر به معروف و نهی از منکر را ترک نکنید در این هنگام مردم از شما جز خوبی نمی بینند آنگاه که رفتار شما را مشاهده کردند به ارزش پیروی از ما پی خواهید برد. در نتیجه به ما می گردند و هدایت می یابند...»^۲

پی نوشت ۵:

۱. احزاب آیه ۲.
۲. صحیفه نور ج ۱۵ / ۲۰۵.
۳. کشف الاسرار، امام خمینی | ۲۰۶.
۴. جهاد اکبر، امام خمینی | ۳۴.
۵. مکارم الاخلاق، حسن بن فضل طبرسی | ۵۴۵، منشورات اعلمی.
۶. نهج البلاغه، صبحی صالح، خطبه | ۱۷۵.
۷. الحیاه حکیمی، ج ۱ / ۱۱۲، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۸. صحیفه نور، ج ۲ / ۱۸۶.
۹. جهاد اکبر، امام خمینی، ۲۱۰، ضمیمه حکومت اسلامی.
۱۰. کوثر، ج ۱ / ۲۱۶، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۱۱. صحیفه نور، تاریخ ۲۹ / ۴ / ۶۷.
۱۲. بحار الانوار، ج ۲ / ۵۶، نهج البلاغه، خطبه | ۱۷۵، فیض الاسلام | ۵۶۴.
۱۳. سوره فصلت، آیه | ۴۱.
۱۴. سوره بقره، آیه | ۴۴.
۱۵. سوره صف، آیه | ۲.
۱۶. اصول کالی، ج ۱ / ۴۵.
۱۷. مکارم الاخلاق، طبرسی | ۵۴۵.
۱۸. اصول کالی، ج ۲ / ۲۰۰.
۱۹. روانهای روشن، غلامحسین یوسفی | ۶.
۲۰. همان مدرک.
۲۱. سوره هود، آیه | ۸۱.
۲۲. پند تاریخ، ج ۱ / ۲۲۱.